

Diarienummer: DO 2025/8810

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över Utkast till lagrådsremiss: För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Övergripande synpunkter

Diskrimineringsombudsmannen (DO) kan konstatera att diskrimineringsperspektivet är otillräckligt belyst i utkastet till lagrådsremiss. DO har under lång tid lyft problemet med omotiverade skillnader inom socialtjänsten i insatser mellan exempelvis pojkar och flickor eller mellan barn med olika etniska tillhörigheter.¹ DO saknar med anledning av detta en analys av orsakerna till dessa omotiverade skillnader och insatser samt förslag för att åtgärda dessa i utkastet till lagrådsremiss. Att människor får lika tillgång till rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund är avgörande för socialtjänstens arbete, detta gäller inte minst tvångsvården.

Utöver denna övergripande synpunkt lämnar DO följande synpunkter över några enskilda delar av betänkandet.

6. Barns och ungas rättigheter

DO välkomnar att den nya lagstiftningen har ett tydligt barnrättsperspektiv och att ambitionen i utkastet är att lagstiftningen ska bli mer lättöverskådlig och pedagogisk.

DO menar dock att principen om icke-diskriminering som återfinns i artikel två i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) behöver synliggöras i såväl lagstiftningen som tillämpningen av lagstiftningen. Av

¹ Myndigheten för vård och omsorgsanalys (2018). Lika läge för alla? Om omotiverade skillnader inom den sociala barn- och ungdomsvården, Diskrimineringsombudsmannen (2021). Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering? En kvalitativ studie om faktorer som påverkar socialsekreterares bedömningar och beslut inom den sociala barn- och ungdomsvården.

artikel två framgår att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.

DO vill även understryka placerade barns rätt till familjeliv, språk, religion och kultur utifrån bland annat artikel 30 i barnkonventionen.

7. Förutsättningarna för omhändertagande för vård

7.2.1 Förhållanden i hemmet

I utkastet till lagrådsremiss föreslås ett nytt rekvisit för omhändertagande av barn, ”negativ social kontroll”. Det är av största vikt att samhället arbetar aktivt med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. DO ser samtidigt vissa risker med att rekvisitet kan uppfattas som oprecist och ge upphov till ett stort tolkningsutrymme. Detta kan medföra en ökad risk för diskriminering, det är därav av stor vikt att det i förarbetena och i vägledning preciseras vad som avses med rekvisitet.

7.2.2 Eget beteende

I utkastet till lagrådsremiss föreslås att uttrycket ”något annat socialt nedbrytande beteende” ska kompletteras med ”eller destruktivt beteende”. I utkastet görs bedömningen att psykiska besvär eller psykiatriskt tillstånd inte ska utesluta ett omhändertagande när det finns behov av vård enligt den nya lagen och det är för barnets eller den unges bästa. DO vill här understryka att funktionsnedsättning eller sjukdom i sig inte ska kunna utgöra en grund för vård med stöd av LVU. Detta bör tydliggöras i den fortsatta beredningen av utkastet till lagrådsremiss. Det finns annars en risk att barn och unga, och vårdnadshavare, som är i behov av stöd och vård från andra vårdgivare eller instanser inte får sin rätt till vård och stöd tillgodosedd. Det är av yttersta vikt att samhällets instanser tar ett tydligt ansvar för att ge skydd, stöd och vård till barnet oavsett vilka bakomliggande orsaker som kan finnas till beteendet.

8. Stärkt trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn

8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Det finns många starkt vägande skäl att stärka familjehemsplacerade barns rätt till trygghet, kontinuitet och stabilitet under uppväxten. De

förändringar som föreslås är samtidigt av betydande principiell betydelse och får omfattande konsekvenser för enskilda föräldrar, familjehemsföräldrar och placerade barn. DO efterfrågar en tydligare vägledning kring tillämpningen av lagstiftningen så att beslut om omhändertagande för vård på grund av anknytning inte riskerar att bli godtyckliga. Förslaget förstärker även behovet att säkerställa att socialtjänsten arbetar på ett sätt som inte diskriminerar människor och som garanterar lika tillgång till rättigheter och möjligheter för alla, oavsett diskrimineringsgrund.

21. Offentligt biträde och ställföreträdare

DO ställer sig positiv till de förslag som syftar till att barn i högre utsträckning ges stöd att utkräva sina rättigheter, exempelvis genom möjlighet till offentligt biträde. Att i högre utsträckning få tillgång till ett offentligt biträde kan leda till att barn med olika bakgrunder kan ta vara på sina rättigheter i den juridiska processen och i högre utsträckning få upprättelse.

26. En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

DO vill påtala nödvändigheten av att tillämpningsområdet för diskrimineringslagen utvidgas så att offentlig verksamhet, inklusive beslut som tas inom Statens institutionsstyrelses (SiS) verksamhet, fullt ut omfattas av lagens förbud mot diskriminering. Det finns stora skillnader vad gäller vilka barn som utsätts för de särskilda befogenheterna på SiS. Statistik från 2024 visar att flickor på mellan- och högstadienivå utsatts för tio gånger så många fysiska ingripanden från personal på SiS än pojkar i gymnasieåldern.² Unga flickor och barn med funktionsnedsättningar är särskilt utsatta och avskiljs oftare än andra barn och unga.³ DO ser allvarigt på dessa förhållanden som understryker behovet av att diskrimineringslagen utvidgas till att även omfatta myndighetsbeslut inom SiS verksamhet.

² Barnrättsbyrån (2025). Avskiljningar, våld och missförhållanden inom SiS ungdomsvård 2024 Barn och personal larmar om missförhållanden – trots åtgärder från SiS och regering fortsätter våldet och övergreppen mot barn under 2024, sid 4.

³ Institutet för mänskliga rättigheter (2025). Låsta statliga ungdomshem – vår tids institutioner för barn och unga med funktionsnedsättning? sid. 49

Alltför kort remisstid

DO betonar att remisstiden för att yttra sig över utkastet till lagrådsremiss har varit alltför kort. När remissinstanser inte ges acceptabla förutsättningar att analysera alla aspekter av förslagen ordentligt riskerar detta att få negativa konsekvenser för lagstiftningens kvalitet och i förlängningen rättssäkerheten vid dess tillämpning.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av experten Janna Törneman. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Cecilia Narby, strategiska rådgivaren Anna Ericsson och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius